

**Юлія Грищенко,**  
кандидат педагогічних наук,  
старший науковий співробітник відділу  
змісту і технологій навчання дорослих  
Інституту педагогічної освіти і освіти  
дорослих НАПН України

## **НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ ШКОЛИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ СУЧАСНОЇ НАУКИ Й ОСВІТНЬОЇ ПРАКТИКИ**

Суттєві зміни у суспільно-політичному та соціальному спектрі розвитку нашої держави позначаються також на процесах які відбуваються в освітній галузі, зокрема формуванні національної наукової еліти. Важливу роль у цьому відіграє розвиток науково-педагогічних шкіл. Як зазначає С.У. Гончаренко «Створення наукових шкіл – добра вітчизняна традиція, яка є наслідком особливостей культурно-історичного розвитку України. Це стосується і наукових шкіл з педагогіки і психології» [1, с. 27].

Феномен наукових шкіл у сучасному педагогічному дискурсі українські і зарубіжні вчені розглядають з позиції методологічних орієнтирів (С. Гончаренко, О. Дубасенюк, Д. Зербіно, Л. Ландау, О. Олексюк та ін.), педагогічної персонології (І. Ковчина, М. Лещенко, Н. Ничкало, О. Семеног та ін.), крізь призму історико-педагогічного аналізу (О. Гнізділова, Н. Дем'яненко та ін.) тощо. Водночас виникає потреба узагальнення досвіду розвитку наукових шкіл у сучасному освітянсько-педагогічному середовищі України.

Вивчаючи розвиток вітчизняних науково-педагогічних шкіл приходимо до висновку, що у сучасній історичній та наукознавчій літературі у визначенні сутності цього поняття простежується розмаїття підходів та значна кількість трактувань.

К. Ланге зазначав, що «наукова школа – неформальний науковий колектив, що формується при видатному вченому на базі класичного університету чи науково-дослідної установи з метою колективної розробки певної наукової ідеї (проблеми, напряму)» [3, с. 207].

Зокрема Д. Зербіно розглядаючи феномен наукової школи говорив про те, що це «професійна добровільна співдружність людей, що сформувалася під егідою особистості вченого-лідера. Вона займається активною дослідницькою роботою в новому актуальному напрямі й об'єднана ідеями, методиками, науковими традиціями, співпрацею, що розширюються пошуком нових фактів [2, с. 10]. Важливим є те, що наукова школа у педагогіці розвивається під егідою вченого-наставника, який власним талантом наставництва, шляхом інноваційних для певного періоду наукових ідей, на основі етичних цінностей, аксіологічно зорієнтованої світоглядної позиції спрямовує науковців-початківців на

розвиток певного напрямку у педагогічній науці, на обґрунтування їх теоретико-методологічних засад, створення практико орієнтованих результатів, які мають ґрунтуватись на науково-освітніх традиціях і враховувати інноваційні зрушення у педагогічному середовищі.

За визначенням С.У. Гончаренка «Наукова школа – співтовариство вчених різних статусів, компетенції і спеціалізації, які координують свою дослідницьку діяльність, що зробили внесок у реалізацію і розвиток дослідницької програми і здатних активно представляти і захищати цілі та результати програми». Також вчений наголошує, що «розвиток наукової школи неможливий без учителя, учнів, без предметного змісту спільної діяльності...» [1, с. 28-29].

Важливою є твердження П.Ю. Сауха про те, що «метою будь-якої наукової школи є проблема отримання нового наукового знання і підготовка вчених, а також збереження досвіду наукової діяльності і накопичених знань... Вчений визначає три основні взаємопов'язані структурні елементи наукової школи:

- наявність вченого-лідера, керівника наукової школи, який генерує ідеї та володіє методами теоретичного і експериментального дослідження;

- актуальність науково-дослідної програми, яка вимагає колективних зусиль для її реалізації;

- учні, які не лише вирішують проблеми окремих блоків науково-дослідної програми, а й виступають носіями збереження й продукування того, що вчитель знає та вміє, тобто зберігають його ідеї і передають наступним поколінням» [1, с. 48-49].

Досліджуючи проблеми педагогічної освіти у діяльності наукових шкіл Н.Г. Ничкало доводить, що «той чи інший структурний підрозділ може набутти статусу наукової школи лише тоді, коли він розробляє оригінальну ідею, авторську чи колективну концепцію, що створює основу нового напрямку в науці [4, с. 31].

На сучасному етапі розвитку науково-освітнього середовища важливим є вивчення діяльності вітчизняних науково-педагогічних шкіл враховуючи різні підходи. Зокрема, аксіологічний або ціннісно-орієнтований підхід дозволить визначити цінності і ціннісні орієнтири в об'єктах, які аналізуються і вивчаються; культурологічний підхід дозволить проаналізувати проблеми формальної і неформальної освіти, становлення і розвитку наукових шкіл в загальнокультурному й соціально-історичному контексті як інтеграцію особистості з національною і загальнолюдською культурою у систему соціально-ціннісних відносин; історіографічний підхід допоможе вивчити стан розробки проблеми в історико-педагогічній науці; акмеологічний підхід, спрямований на вивчення особистості як цілісного феномена в єдності її суттєвих сторін (індивід, особистість, індивідуальність), орієнтації людини на постійний саморозвиток і самовдосконалення, мотивації

високих досягнень, прагненні високих результатів, життєвих успіхів; організації творчої діяльності особистості на всіх етапах її неперервної освіти, створенні необхідних умов для самореалізації її творчого потенціалу.

Отже, дослідження проблеми розвитку науково-педагогічних шкіл в Україні сприятиме систематизації їх досвіду та визначенню прогностичних тенденцій розвитку науково-педагогічних шкіл в умовах реформування системи вищої освіти.

#### **Список використаних джерел**

1. Гончаренко С.У. Наукові школи в педагогіці / С.У. Гончаренко / Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи: зб. наук. пр. / за ред. В. Кременя, Т. Левицького. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 692 с.
2. Зербино Д.Д. Научная школа как феномен / Дмитрий Деонисович Зербино. – К.: Наук. думка, 1994. – 134 с.
3. Ланге К. А. Организация управления научными исследованиями / К.А. Ланге. – Л. : Наука, 1971. – 248 с.
4. Ничкало Н. Г. Проблеми педагогічної освіти у діяльності наукових шкіл / Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: зб. наук. праць / За ред. В.Д. Будака, О.М. Пехоти. – Вип. 1.28. – Миколаїв : МДУ імені В.О. Сухомлинського, 2010. – 224 с.

